

بنادر ایران در خلیج فارس

• سوسن اصیلی

□ بنادر ایران در خلیج فارس
□ تألیف: حسین نوربخش
□ ناشر: دفتر پژوهش‌های
فرهنگی، ۱۳۸۲، ۱۰۴ ص،
۹۵۰۰ ریال، شابک
۹۶۴-۵۷۹۹-۹۹-۶

کتاب حاضر سی و ششمین
مجلد از مجموعه «از ایران چه
می‌دانم» است. این مجموعه که

برای مطالعه جوانان تدوین شده است، در هر جلد به اختصار به بحث
درباره موضوعی در زمینه فرهنگ و تمدن ایران می‌پردازد. در این
جلد مؤلف به شرح بنا در ایران در خلیج فارس می‌پردازد. این کتاب
در چهار فصل تألیف شده است.

در فصل نخست با عنوان بندر و بندرگاه. به معنی واژه بندر و
مفهوم بندر در دوران باستان اشاره شده است. سپس حوضچه‌ها و
بنادر باستانی ایران در خلیج فارس مانند بنادر اردشیر و بندر قدیم
هرمز شرح داده شده‌اند.

فصل دوم کتاب به بنادر قدیمی و مراکز بازرگانی خلیج فارس در
گذشته اختصاص دارد. مؤلف در این فصل ابتدا به اختصار به ذکر چند
بندر قدیمی و سپس بنادر جزیره‌ای (جزایر هرمز و کیش) پرداخته
است. همچنین بنادر قدیمی میانه خلیج فارس مانند بندر سیراف،
گناوه و مهریاب و غیره نیز شرح داده شده‌اند. بخش دیگر این فصل
به بنادر قدیمی در غرب خلیج فارس چون بندر محرز، بندر دورقستان
و بندر بصره اختصاص دارد.

فصل سوم کتاب درباره بنادر و مراکز بازرگانی خلیج فارس در صد
سال اخیر است. تحول این بنادر در دوران معاصر شامل گسترش
تجارت و ایجاد کارگاه‌های لنج‌سازی و استفاده از کشتی‌های بزرگ، از
مسائل مطرح شده در این فصل هستند.

در فصل چهارم مؤلف به «بنادر و لنگرگاه‌های امروزی ایران در
خلیج فارس» پرداخته است. در این قسمت موقعیت طبیعی،
تأسیسات بندری، ظرفیت اسکله این بنادر که مهمترین آنها بندر
جاسک، عباس، کنگ، لنگه و... است، شرح داده شده‌اند.

مؤلف محترم برای تألیف این کتاب بیشتر از منابع دست اول سود
جسته است. به ویژه در بخش‌های تاریخی از سفرنامه‌ها استفاده کرده
و در قسمت‌های زیادی به نقل قول‌های مستقیم از این منابع پرداخته
است.

به طور کلی این کتاب اطلاعات بسیار موجز و مفیدی درباره
بنادر خلیج فارس در اختیار خوانندگان جوان می‌گذارد که البته هدف
از تألیف این مجموعه نیز همین مطلب است. متأسفانه در پایان کتاب
فهرست اعلام برای راهنمای خوانندگان وجود ندارد.

فرهنگ نام آوران خوی

□ رحیم نیکبخت

□ فرهنگ نام آوران خوی از سده اول تا چهارده هجری قمری
□ تألیف: بهروز نصیری، زهرا عاشرزاده
□ ناشر: انتشارات قراقوش، خوی، ۱۳۸۲، ۵۳۶ ص، ۳۰۰۰ تومان

شهر خوی در تاریخ ایران، زادگاه بزرگان و فرهیختگان بسیاری
بوده است. علما و دانشمندانی چون آیت الله العظمی خویی، دکتر
زریاب خویی، محمد امین ریاحی و خاندان هنردوست دُنبلی به این
شهر تعلق داشته‌اند. خوشبختانه تاکنون آثار جالب توجهی در مورد تاریخ
خوی منتشر شده است. قدیمی‌ترین این آثار تاریخ خوی^۱ تألیف مرحوم
آقاسی و دانش خویی شاعر و نویسنده توانای خویی متوفی به سال
۱۳۷۹ است. در این کتاب که توسط انتشارات مؤسسه تاریخ و فرهنگ
ایران - که به ریاست دکتر منوچهر مرتضوی استاد فرهیخته ادبیات و
تاریخ اداره می‌شد - منتشر شده، ضمن طرح مباحث تاریخی، تاریخ
معاصر خوی به ویژه روزگار مشروطه و پس از آن، قضایایی چون آمدن
جیلوها و شورش اسماعیل آقا سمیتقو با شرح و تفسیر بیشتری بررسی
شده است. دومین اثر تاریخ خوی^۲ از تألیفات آقای دکتر محمد امین
ریاحی است.

ریاحی در این کتاب نخست در پنج قسمت به گذشته دور
خوی تا روزگار مغولان و سپس به عصر شکفتگی فرهنگی آن پرداخته
است. وضعیت خوی در روزگار استیلای مغول، دوره ترکمانان و عصر شاه
اسماعیل مباحث بعدی این کتاب است. «دنبلی‌ها» از خاندان‌های مشهور
و خوش نام آذربایجانی، از خوی برخاسته‌اند. در تاریخ خوی در این مورد
اطلاعات ارزشمندی گردآوری شده است، مباحثی چون تاریخچه این
خاندان، آبادی خوی در عصر آنها، شاعران و نویسندگان در عصر
دُنبلی‌ها، شرح حال دنبلی‌های دور از خوی، وضعیت خوی «عروس
شهرهای ایران» در جنگ‌های ایران و روس، در عصر ناصرالدین شاه،
در جنبش مشروطه و به هنگام اشغال روس‌ها بررسی شده است.

دوران پر آشوب تاریخ آذربایجان، سال‌های بعد از
مشروطیت تا چند سال پس از پایان جنگ جهانی اول است. پیچیدگی
انواع مداخلات و نبرنگ‌های قدرتهای خارجی، ضعف و سستی حکومت
ایران و آشوب و طغیان گردنکشان داخلی چون سمیتقو، مطالب پایانی
تاریخ خوی دکتر امین ریاحی را تشکیل می‌دهد. مباحثی که در این مورد